

Bukarest, 1946. július 16.

410

1957/8. 1946

Szám : 146/pol.-1946.

Tárgy: A MNSZ székelyudvarhelyi országos kongresszusa.

Wm VM

A MNSZ június 28-30-i székelyudvarhelyi országos kongresszusa elé Erdélyszerte élénk érdeklődéssel és izgalommal vágyakozással tekintettek. Mire járt ugyanis az az, hogy a MNSZ belső ellenzéke szervezeten felvonul a naggyűlésre a jelenlegi vezetőség megbuktatására, hogy a megyei delegátusok kijelölésénél népszövetségellenes szempontok érvényesültek, sőt arról is beszéltek egyesek, hogy több népszerűtlen népszövetségi vezető ellen merénylet készül. Az események azóta nagy részt rácaffoltak ezekre a hírekre és a rendelkezésre álló hivatalos közlemények és hiteles értesülések alapján most már pontos képet lehet adni az udvarhelyi naggyűlés lefolyásáról, amelynek jelentőségét különben sem az ott lezajlott epizódszerű incidensek, hanem a maradandóbb jellegű alkotások, törvek és határozatok adják meg.

A naggyűlés előkészületi munkálatai Székelyudvarhelyen valóban nem a legjobb kilátásokkal bíztattak, a várható hangulatot illetően. Két héttel a naggyűlés előtt Kacsóh Sándor és Mészey szervezési vezető előkészítő gyűlést tartottak a városban a megfelelő légkör megteremtésére. A város lakosságának a gyűlésen megjelent része azonban rideg elutasítással viselkedett a szónokok szemben, többször félbeszakította és hazaárulónak nevezte őket s mikor Kacsóh a parasztság politikai éretlenségére való hivatkozással az ipari munkásokhoz intézte szavait, ezeknek nevében egy iparos kijelentette, hogy "mi is jó magyarok vagyunk, önök-höz semmi közünk"; a népszövetségiiek ne jöjjenek Udvarhelyre gyűlésezni, mert senki sem fog lakást adni nekik.

Talán éppen a naggyűlést megelőző mende-mondák és helyszíni tapasztalatok eredményezték azt, hogy a MNSZ rendkívül szervezeten vonult fel s így komoly akcióra már csak azért sem kerülhetett sor. Kurkót testőrség kísérte mindenhová, a gyűlésteremben, később a népszövetségi pedig szervezett munkások állottak őrt és végezték a szigorú igazoltatást. A kemény rendtartásra azért is szükség volt, mert a naggyűlés rendezősége kötelezettséget vállalt a belügyminisztornél, hogy csandőrség, rendőrség és katonaság felvonultatása nélkül is biztosítják a fegyelmet.

Ilyen előzmények után kezdődött meg az udvarhelyi seregszemle. A tulajdonképpeni naggyűlés megkezdését megelőző napon, június 27-én a százas bizottság ülésezett, amelynek tárgysorozatán ugyanaz a két legfontosabb téma szerepelt, amelyek a kongresszus fő tárgyalási anyagát is képezték: egyfelől az eltelt év összefoglaló jelentésének megvitatása, a sérelmek számvétele és határozati javaslatokba való összefoglalása, másfelől a nemzetiségi törvénytervezet megtárgyalása.

A Központi Végrehajtóbizottság bejelentéséhez a százai intézőbizottság tagjai közül többen szólak hozzá. Nagy Géza a földbirtokreformnal és az adózással kapcsolatos sérelmek számszerű adatokkal való megvilágítását kérte és a konkrét tanügyi sérelmek felsorolását hiányolta. Kós Károly azt hangsúlyozta, hogy a jól megszervezett elméleti oktatás mellett az erdélyi magyarságnak elengedhetetlen szüksége van a szakiskolák - különösen a mezőgazdasági iskolák hálózatának kiépítésére. Csögör Lajos, a magyar egyetem rektora, kiemelte annak jelentőségét, hogy az erdélyi magyarságnak önálló egyeteme van, amelyen ezévből 2300 tanuló készült nívósra. Készségesen ismertette az egyetem helyzetét, rámutatva arra, hogy a marosvásárhelyi orvosi kar épületainak nagy részét

G y ö n g y ö s i János Urnak,
Magyar Külügyminiszter,

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

10a

B u d a p e s t 162

XIX-3-1-2, 60.d. 10-131

még nem sikerült átalakíttatni, mert a szükséges összeget erre a célra még nem utalták ki. Hiányolta, hogy az egyetem kiadásaira az új költségvetési törvénybe is csak 490 millió lejt vettek fel, holott jelenleg ennek az összegnek éppen háromszorosára lenne szükség. Az elhangzott felszólalások után az elnöklő Kurkó Gyárfás bejelentette, hogy a kiegészítő javaslatokat a végrehajtóbizottság figyelembe veszi és a jelentést ezekkel kiegészítve terjeszti az országos nagygyűlés elé.

A jelentés megvitatása után a nemzetiségi törvénytervezet ismertetésére került sor. A hozzászólások során érdemi kritika csak Nagy Géza részéről hangzott el, aki egyfelől elvi szempontokra hivatkozott /a nemzetiségi törvény megalkotása előtt meg kell várni a béketárgyalások döntését, vagy esetleges direktívát a nemzetiségi kérdésben/, másfelől kifogásolta, a tervezet egyes feltűnő fogyatékosait és ezért kérte a nemzetiségi statutumtervezetnek a kongresszus napirendjéről való levételét és ehelyett egy általános jellegű nemzetiségi deklaráció megfogalmazását. Nagy Géza javaslatát elvetette ugyan az intézőbizottság, de szövegező bizottságot küldött ki a tervezet egyes kifogásolt részeinek módosítására, illetve bizonyos intézmények tekintetében újabb javaslatok tételére. A MNSZ eredeti statutum-tervezetét 129/pol.-1946 szám alatt ismertetem. A nagygyűlés által elfogadott és az eredeti tervezettel szemben bizonyos módosításokat és bővítéseket tartalmazó végleges szöveget 150/pol.-1946 sz. jelentésem tartalmazza.

Junius 28-án a nagygyűlés Kurkó Gyárfás megnyitó szavaival vette kezdetét, amit a demokrata szervezetek üdvözlései követtek. Lucaci ezredes, a román hadsereg kulturális és nevelési osztályának vezetője magyarnyelvű beszédben üdvözölte a kongresszust. Kohn Hillel a demokrata zsidó népközösség nevében azt fejtegette, hogy a demokrata zsidók a magyar népet nem tartják azonosnak a magyar fasizmussal. Utána a Román Demokrata Nők Országos Szövetsége, majd a Haladó Ifjak képviselőjének üdvözlő szavai következtek. Kurkó minden üdvözlésre reflexkivált, különösen kiemelve a román és magyar nép megbékélésének szükségességét és a leszámolás közeledését azokkal szemben, akik főbűnösök voltak a zsidók ellen indított gyűlölködésnek.

Az ünnepélyes megnyitó után tartotta meg Kurkó Gyárfás országos elnök politikai beszámolóját. A beszámoló összefoglalta a MNSZ egyéves nemzetiségi küzdelmeit, azok hibáival és eredményeivel együtt. Elismerte, hogy a MNSZ-et ért támadások között voltak jóhiszeműek, sőt indokoltak is, de sok volt az olyan rosszhiszemű támadás is, amelyeket keményen vissza kellett vernie. A kezdeti hibák legfőbb okát abban látja, hogy a népiszövetségi szervezetek élére olyan vezetőség került, amelynek egyes tagjai a földalatti munkában kitűntek ugyan, szélesebb nemzetiségi feladatok megoldására azonban képtelenek voltak. Ezek radikalizmusukkal és értelmiségellenes magatartásukkal sokakat elriasztottak a szervezettől. A MNSZ-nek sikerült azonban az elmúlt év alatt az értelmiség tekintélyes részét maga köré tömöríteni. Sok nehézséget okozott az is, hogy az erdélyi magyar közvélemény a MNSZ-vel sokideig összetévesztette a Szakszervezettel, a kommunista vagy szociáldemokrata párttal. Ezzel kapcsolatban Kurkó leszögezte, hogy minden magyar helye a MNSZ-ben van, pártállásra való tekintet nélkül. A továbbiakban az erdélyi magyarság sérelmeit és az orvoslásukért vívott küzdelmeket ismertette, majd a választásokkal kapcsolatban bejelentette, hogy a MNSZ - eredeti határozatához híven - külön listán indul a magyarság sajátos nemzetiségi érdekei számára megfelelő képviselőt elnyerése végett. A magyar blokk tervével kapcsolatban leszögezte, hogy nem vonja kétségbe a magyar szociáldemokraták jóindulatát, de a MNSZ álláspontja az, hogy minden becsületes magyarnak, legyen az kommunista, vagy szociáldemokrata, vagy pártonkívüli, a MNSZ-ben van a helye. A magyar blokkba nem mennek bele, azokat pedig, akik a történelmi pártok listáján jelöltették magukat, egyenesen le fogják törni.

ÁLLAMTITKÁRSÁG
NEMZETISÉGI OSZTÁLY
ORÁRSZÁGI LEVÉLTÁR

Kurkó politikai expozéja után a végrehajtóbizottság évi jelentésének ismertetésére került a sor, amelyet a naggyűlés egyhangu lelkesedéssel elfogadott. A jelentés erősen hangsúlyozta a magyarság jogvédelmének intézményes megszervezésének sürgős szükségét, majd az orvoslásra váró legsúlyosabb sérelmek közül a jövőben megoldandó legsürgősebb feladatokként a következőket emelte ki: a nemzetiségi arányszám érvényesítése a közigazgatásban, valamint az igazságügyi, pénzügyi, földművelésügyi, egészségügyi és karhatalmi szerveknél; a nyelvhasználat rendezetlensége; a székelység adóterhei; a magyarelles atrocitások; az állampolgárság megtagadása a visszatért északerdélyi menekültektől és e címen eszközölt kisajátítások; a nemzetiségi törvény hiányossagai és végre nem hajtása; az állampolgársági kérdés megoldatlansága általában; a földreformmal kapcsolatos jogtalanságok; a magyar vagyoni CASBI által való zárolása; a visszaperlési 2645. számú törvény, amely jelenlegi formájában körülbelül 20.000 magyar családot juttat koldusbotra; a hadbíróági ítéletek a nem önként távozott és hazatért magyar ifjakkal szemben; a kisiparosok nemzetiségi megkülönböztetésén alapuló sérelmes adófizetése; az északerdélyi magyar italmérési engedélyek bávoása, stb. stb.

A végrehajtóbizottsági jelentés elfogadása után a nemzetiségi törvénytervezet ismertetésére került sor. Az előző napon kiküldött szövegező bizottság ugyan nem tudott a tervezet hiányosságaival, belső ellentmondásaival és jogi abszurditásaival megbirkózni, s dolgvégzetlenül oszlott fel, politikai és presztizs okokból a javaslatot mégis a naggyűlés elé vitték. Itt Nagy Géza - aki különben a szövegező bizottságnak is egyik tagja volt - ismét feltárta az intézőbizottság előtt már ismeretes aggályait; elsősorban a tervezet hiányosságait, másodsorban időszerűtlenségét. A béketárgyalások küszöbén, mikor még nem ismeretesek azok a princípiumok sem, amelyek alapján a nagyhatalmak a nemzetiségi kérdést megoldani akarják. Nagy Gézát azonban a közönség elhallgattatta és a tervezetet lényegesebb érdemi hozzászólás nélkül elfogadta.

Julius 29-én került sor az új vezetőség és a százas intézőbizottság megválasztására. Elnök újból Kurkó Gyárfás lett, a százas intézőbizottság is lényegében a korábbival azonos maradt, változás csak az alelnökök személyében történt, akiket az irányukban utatkozó általános ellenszenv az alelnök székéből elcsodort, de akik a végrehajtóbizottságnak továbbra is tagjai maradtak.

A naggyűlés a választások megtétele után meghallgatta és elfogadta a határozati javaslatot, amelynek elvi jelentőségű kitételeit a következőkben ismertetem:

A kiküldöttek ünnepélyes fogadalmat tesznek az együttélő román és magyar nép barátságáért indított harc továbbfolytatására, amely barátságunk előfeltétele a teljes jogegyenlőség megvalósítása. Ennek érdekében kemény harcot hirdetnek a sovinszta reakció megsemmisítésére. Elismeréssel adóznak a Groza-kormány és az ODA erdélyi eredményeinek, kijelentik, hogy a régi időkben maradt törvények nem alkalmasak többé a jogegyenlőség biztosítására, sem a demokrácia védelmére és ezért a maguk részéről új nemzetiségi törvényjavaslattal kívánnak hozzájárulni az ország belső békéjének és építőmunkájának megerősödéséhez. A határozati javaslat ezután felsorolja a törvénytervezet lényegesebb pontjait, majd leszögezi, hogy a MNSZ ezzel a kezdeményezésével is ki kívánja küszöbölni a két nép nyugodt fejlődésére káros ellentétet, a terméketlen álmodozást és csodavárást.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

1945. július 29. napján

A naggyűlés harmadik napján, június 30-án zajlott le a népgyűlés, amelyen megjelent és beszédet tartott Vladescu Racoasa, nemzetiségi miniszter is. A miniszter sajnálkozását fejezte ki, hogy nem magyar nyelven szólhat a közönséghez, majd Groza miniszterelnök üdvözlétének tolmácsolása után a kormány nevében ígéretet tett, hogy a magyarság teljes jogú egyenlőségére való törekvéseit támogatni fogja.

Vladescu-Racoasa miniszter, majd Kurkó Gyárfás beszéde alatt a népgyűlés színhelyén szolgálo sportpályán súlyos incidensek zajlottak le. Egy népiszövetségellenes gazdálkodókból és iparosokból álló csoport magyar zászlók alatt benyomult a sportpályára és "Le Kurkóval!", "Magyar kormányt akarunk!" jelszavakat kiabálva, heves népiszövetségellenes tüntetésbe kezdett. A tüntetők és a népiszövetségi rendfenntartó közegek között súlyos összetűzés támadt, amelynek eredménye 24 sebesült és állítólag egy halott volt.

A tüntetés elfojtása után Kurkó kormány szavakkal kelt ki a reakciós provokáció ellen és kiméretlen leszámolást helyezett kilátásba a magyar fasisztákkal szemben. A népgyűlés befejezésekképpen a MNSZ megkoszorúzta a Vörös Hadsereg hőseinek a főtéren levő sírját, majd a tömeg a MNSZ székháza elé vonult, ahol Kurkó Gyárfás rögtönzött beszédben ígéretet tett a magyar egység megbontására törekvő reakció széttiprására, megbocsátást hirdetve egyben a megtévesztetteknek, ha tévedésüket belátják és jóváteszik azzal, hogy az elkövetkező választási küzdelemben a demokráciáért fognak harcolni.

A székelyudvarhelyi kongresszus utóregzéseihez tartozik a naggyűlésről hazatérő lővétei népiszövetségi kiküldöttnek, a régi madoszista Balázs Fálnak meggyilkolása. Az új végrehajtóbizottság július 12-1 első ülésén az incidensre tekintettel, az annak előkészítésével vádolt reakciós elemeket takaró három egyesületnek, a kolozsvári Mánás Hasznónak és Társadalomnak, valamint a székelyudvarhelyi Iparosegyletnek vezetését felfüggesztette. - Másrészt a Liberalul /jul. 4/ a kongresszussal kapcsolatban megtámadta a nemzetiségi minisztert, aki a népgyűlésen sajnálatának adott kifejezést, hogy nem beszél magyarul és felteszi a kérdést, vajjon a magyarokat hasonló érzelmek hatják-e át és a naggyűlésen legalább magyar nyelven kifejezésre juttatták-e sajnálatukat, hogy nem tudnak románul?

Nékám s.k.

miniszteri tanácsos

OL MAGYAR
KÖZPONTI LEVELTÁR

D. 11. 11. 11. 11. 11.